



Sygn. akt I CSK 154/08

## WYROK

### W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 15 października 2008 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

*SSN Gerard Bieniek (przewodniczący)*

*SSN Hubert Wrzeszcz*

*SSN Dariusz Zawistowski (sprawozdawca)*

w sprawie z powództwa Agencji Rynku Rolnego w W.

przeciwko I.(...) Spółki z o.o. w W.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 15 października 2008

r.,

skargi kasacyjnej strony pozwanej od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 15 października 2007 r., sygn. akt I ACa (...),

**oddala skargę kasacyjną i zasądza od strony pozwanej na rzecz strony powodowej kwotę 3600 zł (trzy tysiące sześćset) tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

#### Uzasadnienie

Sąd Okręgowy w Ostrołęce wyrokiem z dnia 20 kwietnia 2007 r. zasądził od strony pozwanej I.(...) Sp. z o.o. na rzecz Agencji Rynku Rolnego w W. kwotę 490 000 zł wraz z należnościami ubocznymi. Sąd ten ustalił, że strony zawarły umowę dotyczącą skupu zbóż ze zbiorów w 2000 roku, przewidującą dopłaty ze strony powoda do cen

skupu. Strona pozwana zobowiązała się skupić od producentów krajowych 32 000 ton pszenicy ze środków pochodzących z kredytu preferencyjnego (do jego oprocentowania dopłacała Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa). Dostawcą zboża była między innymi spółka „J.(...)”, która wystawiła faktury na kwotę ponad 2,6 mln zł i pobrała dopłaty w wysokości 490 000 zł. Prowadzone później w spółce „J.(...)” postępowanie karno skarbowe wykazało, że do sprzedaży zboża nie doszło, a dokumenty potwierdzające sprzedaż były fikcyjne i zostały wystawione w celu uzyskania dopłaty. Osoba pełniąca funkcję dyrektora tej spółki została skazana za przestępstwo polegające na poświadczeniu nieprawdy w dokumentach. Obowiązek prowadzenia dokumentacji dostaw zboża obciążał stronę pozwaną. Umowa zawarta przez strony przewidywała na rzecz strony powodowej prawo domagania się zwrotu nienależnie wypłaconych dopłat w przypadku stwierdzenia nieprawidłowości w dokumentowaniu ilości i jakości skupowanego zboża lub nieprawidłowości w wyliczeniu należnych producentom dopłat.

W ocenie Sądu pierwszej instancji rozpoznawana sprawa nie była sprawą gospodarczą, a umowa łącząca strony nie była umową o dzieło. Z tych względów zarzut przedawnienia roszczenia podniesiony przez stronę pozwaną był nieuzasadniony. Strona powodowa udowodniła fikcyjny charakter skupu zbóż, a tym samym nieprawidłowości w prowadzeniu jego dokumentacji, co w świetle postanowień umowy uprawniało stronę powodową do dochodzenia zwrotu wypłaconych dopłat, także od strony pozwanej. Roszczenie strony powodowej podlegało przepisom o karze umownej i z tego względu strona powodowa była zwolniona od obowiązku wykazania szkody. Przemawiało to za uwzględnieniem powództwa.

Apelacja strony pozwanej została oddalona przez Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 15 października 2007 r., który podzielił ustalenia faktyczne i ocenę prawną Sądu pierwszej instancji.

Skarga kasacyjna strony pozwanej opierała się o obie podstawy określone w art. 398<sup>3</sup> § 1 k.p.c. W ramach podstawy naruszenia prawa materialnego skarżący zarzucił obrazę art. 118 i 483 § 1 w zw. z art. 65 k.c. przez ich niewłaściwe zastosowania, a w ramach podstawy naruszenia przepisów postępowania podniósł zarzuty naruszenia art. 321 § 1 k.p.c., art. 381 k.p.c. w zw. z art. 217 § 2 k.p.c., art. 382 k.p.c. w zw. z art. 233 § 1 k.p.c., art. 385 k.p.c. w zw. z art. 316 § 1 k.p.c. oraz art. 11 k.p.c. W oparciu o te zarzuty skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi

Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku i jego zmianę poprzez uwzględnienie apelacji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Art. 398<sup>3</sup> § 3 stanowi, że podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów. Z tego względu zarzut związany z naruszeniem art. 233 § 1 k.p.c. nie mógł stanowić podstawy uwzględnienia skargi kasacyjnej.

Zarzut naruszenia art. 385 w zw. z art. 316 k.p.c. przez „błędne rozpoznanie istoty sprawy” był natomiast konstrukcyjnie wadliwy, gdyż zarzucenie samego błędnego rozstrzygnięcia nie może być traktowane jako zarzut naruszenia przepisu postępowania mającego wpływ na wynik sprawy.

Strona powodowa dochodziła w pozwie zapłaty kwoty 490 000 zł z uzasadnieniem, że nienależnie wypłacono spółce „J.(...)” dopłaty do ceny skupu w tej wysokości. Ocena Sądów obu instancji, że podstawę prawną dla dochodzenia tej należności stanowią przepisy o karze umownej, nie pozwalała w żadnym razie podzielić zarzutu naruszenia art. 321 § 1 k.p.c. przez wyrokowanie co do przedmiotu, który nie był objęty żądaniem pozwu.

Bezasadny był także zarzut naruszenia art. 381 w zw. z art. 217 § 2 k.p.c. w wyniku nieuzasadnionego pominięcia zgłoszonych przez stronę pozwaną dowodów zmierzających do wykazania, że faktycznie zakupiła zboże od spółki „J.(...)” i dopłaty dla tego producenta były należne. Wnioski dowodowe strony pozwanej w tym zakresie zostały oddalone przez Sąd Apelacyjny przede wszystkim jako spóźnione, z uwagi na ich zgłoszenie dopiero w postępowaniu apelacyjnym. Ocena ta była usprawiedliwiona, bowiem strona pozwana nie wykazała należycie, że wnioskowanych dopiero na tym etapie postępowania dowodów nie mogła powołać w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji, bądź by potrzeba ich powołania wynikała później. Nie mogło usprawiedliwiać dopuszczenia tych dowodów w postępowaniu apelacyjnym twierdzenie zawarte w uzasadnieniu skargi kasacyjnej, że dowody zawnioskowane przez stronę pozwaną w sądzie pierwszej instancji sąd ten uznał za niewystarczające.

Zarzut naruszenia art. 11 k.p.c. strona pozwana uzasadniła twierdzeniami, że została pozbawiona prawa do obrony na skutek oparcia rozstrzygnięcia o wyrok karny skazujący, który dotyczył innej osoby. Według skarżącego sąd kierując się tym wyrokiem i wypaczając jego sens, pozbawił stronę pozwaną prawa powoływania się na okoliczności wyłączające lub ograniczające jej odpowiedzialność cywilną. Oceniając

zasadność tego zarzutu należy podkreślić, że Sąd Apelacyjny stwierdził wyraźnie, że związanie prawomocnym wyrokiem nie przesądza „odpowiedzialności osoby trzeciej, która w postępowaniu cywilnym może powoływać się na wszelkie okoliczności wyłączające lub ograniczające jej odpowiedzialność”. W żadnym razie nie można podzielić zarzutu skarżącego, że taka wykładnia art. 11 k.p.c. wypacza jego sens. Sąd Apelacyjny podkreślił także, że związanie treścią wyroku karnego odnosiło się do faktu sfalszowania dokumentów potwierdzających sposób prowadzenia skupu, co w świetle tego wyroku ocenił prawidłowo. Z kolei jego ocena, że ustalenie to stanowiło wystarczającą podstawę do uznania roszczenia za usprawiedliwione, gdyż według warunków umowy dla dochodzenia zwrotu wypłaconych dopłat nie było istotne, czy spółka „J.(...)” w 2000 r. w ogóle sprzedała zboże w całości lub w części, nie oznaczało też, że była ona wynikiem związania wyrokiem sądu karnego. Dlatego też zarzut naruszenia art. 11 k.p.c. był nieuzasadniony.

Nie zasługiwały na uwzględnienie także zarzuty naruszenia prawa materialnego. Zarzut naruszenia art. 118 k.c. był wynikiem kwestionowania oceny Sądu, że roszczenie strony powodowej nie miało związku z prowadzoną działalnością gospodarczą. Prezentując takie stanowisko Sąd Apelacyjny przedstawił szeroki wywód, przytaczając przepisy regulujące działanie Agencji Rynku Rolnego, pojęcie sprawy gospodarczej według definicji ustawowej oraz poglądy orzecznictwa. W ślad za tym podkreślił, że dla pojęcia działalności gospodarczej istotne są takie elementy jak jej profesjonalny charakter, podporządkowania regułom opłacalności i zysku, działanie na własny rachunek, powtarzalność działań oraz uczestnictwo w obrocie gospodarczym. W jego ocenie, przy uwzględnieniu zadań Agencji Rynku Rolnego, nie jest wykluczone prowadzenie przez nią działalności gospodarczej. Jednak działalność Agencji w ramach stosunku łączącego strony sprowadzała się jedynie do przekazywania rolnikom dostarczającym zboże dopłat do cen sprzedaży, na zasadach ustalonych w ramach programu rządowego na dany rok. Nie stanowiło to prowadzenia działalności gospodarczej. Powyższa argumentacja była przekonująca i usprawiedliwiała ocenę kwestionowaną przez skarżącego.

Oceniając zarzut naruszenia art. 483 § 1 k.c. w zw. z art. 65 k.c. należy zauważyć, że analiza § 19 umowy zawartej przez strony w dniu 6 lipca 2000 r., który przewidywał możliwość dochodzenia przez stronę powodową zwrotu wypłaconych producentom rolnym dopłat, w przypadku stwierdzenia nieprawidłowości w dokumentowaniu ilości i jakości skupowanego zboża wskazuje, że strony nie odwołały

się do instytucji kary umownej. Jej powszechna znajomość nakazuje przyjąć, że wolą stron nie było zatem określenie obowiązku zapłaty kary umownej, co potwierdza też uzasadnienie pozwu, w którym strona powodowa nie podnosiła, że dochodzi zapłaty kary umownej. Nie można jednak pominąć, że strony w ramach swobody kontraktowej mogły przewidzieć odpowiedzialność strony pozwanej o charakterze gwarancyjnym, zobowiązującą ją w sposób wiążący do zwrotu wypłaconych dopłat w razie stwierdzenia, że nie wykonała ona obowiązku właściwego dokumentowania ilości i jakości skupowanego zboża. Postanowienie umowne tej treści jest zbliżone do ustanowienia kary umownej, a sąd rozstrzygający sprawę był zobowiązany wskazać podstawę prawną rozstrzygnięcia. Odwołanie się w związku z tym do przepisów o karze umownej, mimo że ściśle rzecz ujmując kara umowna nie została zastrzeżona, ostatecznie nie stanowiło naruszenia przepisów prawa materialnego, w sytuacji, gdy umowa łącząca strony usprawiedliwiała uwzględnienie roszczenia strony powodowej. Wadliwość stanowiska Sądu drugiej instancji sprowadzała się w tym zakresie do bezpośredniego odwołania się do przepisów o karze umownej, gdy w rzeczywistości mogły być one zastosowane jedynie odpowiednio. Nie wpłynęło to jednak na merytoryczną wadliwość orzeczenia.

Uwzględniając powyższe Sąd Najwyższy na podstawie art. 398<sup>14</sup> k.p.c. oddalił skargę kasacyjną, jako pozbawioną uzasadnionych podstaw. O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i 398<sup>21</sup> k.p.c.